

KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

LEIF LEWIN: **Folket och eliterna**. Stockholm, Almqvist & Wiksell 1970.

I den debatt som nyligen förts angående prioritering av projekt inom den statsvetenskapliga forskningen i Finland har, med en viss rätt, den beteendeorikta valforskningen mött hård kritik. Det är redan av den anledningen intressant att ta del av Leif Lewins bok »Folket och eliterna», vilken utgör en utförlig genomgång av och vidräkning med den omfattande forskning om politiskt deltagande som presterats under 1950- och 60-talen. Boken har dessutom föranlett mycket diskussion i Sverige, bl.a. emedan Lewin skisserar upp en ny demokratiteori, teorin om den interaktiva demokratin. Men en sak i sänder.

Macpherson har i sin bok »Den mångtydiga demokratin» (Aldus, 1969) gjort skillnad mellan liberal demokrati och två varianter

av icke-liberal demokrati. Lewin sysselsätter sig med att gå igenom sådan forskning som bedrivits inom de liberala demokratiska systemen, till vilka Lewin väl i grunden ställer sig positiv. Till denna inskränkning kan man naturligtvis ställa sig avvisande, men den faller sig väl rätt naturlig med beaktande av att boken utgör en kritik av den dominerande västerländska demokratiuppfattningen. Vidare utblickar hade dock kunnat ge perspektiv åt Lewins diskussion t.ex. om förhållandet mellan elit och massa inom demokratin.

Lewin menar att man kan skilja mellan två demokratidoktriner i västerländsk forskning. Den ena doktrinen kallar han funktionalistisk och den andra normativ. Vardera doktrinen kan analyseras på tre olika nivåer, (1) en deskriptiv, (2) en funktionell och (3) en normativ nivå. Kännetecknen för de båda doktrinerna kan summeras i följande figur (jfr Lewin, s. 13).

	Analysnivå		
	deskription	funktion	norm
normativister	participation (P) förekommer i stor utsträckning	det politiska systemet fungerar effektivt om P förekommer i stor utsträckning	För att utveckla människornas allmänanda, bör P maximeras
funktionalister	P förekommer i begränsad utsträckning	Det politiska systemet fungerar effektivt om P förekommer i begränsad utsträckning.	För att ett fungerande demokratiskt system skall kunna bevaras, bör eliter få bestämmanderätt genom konkurrens om folkets röster

Vidare utvecklar Lewin ett klassificeringsschema i vilket varje analysnivå sönderfaller i olika delar, vilka sedan i sin tur består av operationaliserade mått som antingen förekommit i den litteratur författaren går igenom eller som Lewin konstruerar för att konkret kunna jämföra demokratidoktrinerna. De båda doktrinerna erhåller nämligen enligt Lewin motsatta värden på var och en av de 21 variablerna som han undersöker. Bokens tacknämligt pedagogiska uppläggning anknyter till den inledande systematiseringen och gör att boken är synnerligen lättillgänglig också för ovana läsare.

Torgersen (Statsvetenskaplig tidskrift 1/1971) påpekar med rätta att Lewin inte skiljer mellan flere än två demokratidoktriner, trots att man väl kan tänka sig att inställningarna på de tre nämnda analysnivåerna kan anta flere mönster. Lewin är medveten om detta och har plockat argument ur olika författares verk för att sedan placera in dem i sitt analyschema i någondera fällan trots att resp. författare kanske kommit med utsagor som gör honom svårplacerbar. Till funktionalisterna räknar Lewin namn som *Berelson, Schumpeter, Lipset, McPhee, Campbell, Miller, Converse, Almond, Verba* m.fl. Till normativisterna åter hänför han namn som *Walker, Key, Davis, Bachrach, Bottomore* m.fl. Som av de uppräknade namnen framgår bygger Lewin sin analys till övervägande delar på forskning som har utförts i USA. Det hade säkert funnits flere europeiska författare som han hade kunnat hänvisa till. Sålunda saknas t.ex. hänvisningar till *Parrys* bok *Political elites* (1969), vilken innehåller nästan samma tankegångar som Lewins verk.

Den normativistiska demokratiska doktrinen innebär enligt Lewin att demokrati är en styrelseform som förverkligas i samma utsträckning som folket deltar i den politiska beslutsprocessen. Deltagandet kan mätas på den deskriptiva nivån genom olika operationaliseringar av aktivitet, kompetens och systemorientering (s. 18). Mot normativisterna står alltså funktionalisterna för vilka demokrati innebär en styrelseform varigenom eliter får politisk bestämmanderätt genom konkurrens on folkets röster. De konkurrerande eliterna måste emellertid på den funktionella ana-

lysnivån fylla vissa krav på kompetition, representativitet och 'civility' (s. 20).

På den deskriptiva analysnivån finner Lewin att normativisterna förefaller ha mera fog för sina påståenden om att det politiska deltagandet är utbrett än funktionalisterna för påståenden om att deltagandet är lågt. Det förefaller som om deltagarundersökningarnas resultat kan komprimeras till en modell enligt vilken deltagandet fördelar sig jämt på de tre kategorierna högt, medelmåttigt och lågt deltagande. Trots detta hyser de flesta funktionalister den uppfattningen att deltagandet är övervägande lågt.

På den funktionalistiska nivån försöker funktionalisterna — vilka liksom normativisterna är anhängare av det västerländska systemet — bygga över klyftan mellan deras resultat beträffande deltagande och den allmänna uppfattningen om att det råder demokrati i västerlandet. Det gör de med teorin om apatins gynnsamma följder för det demokratiska systemet. Funktionalisterna hävdar nämligen att apatin fungerar som regulator, som filter och som bevis för systemtillfredsställelse. Alla dessa uppfattningar avvisar Lewin i en skarp vidräkning med dylika lösa teoretiska spekulationer hos funktionalisterna. Därmed ansluter han sig till den av normativisterna anförda kritiken av apatiteorin.

En tvistefråga på det funktionella planet som det däremot är svårare att ta ställning till gäller eliternas status i ett demokratiskt system. Normativisterna har av förståeliga skäl praktiskt taget förbigått alla konstruktiva förslag och istället koncentrerat sig på att kritisera funktionalisternas forskningsresultat. Funktionalisterna har ju kommit med en lång rad undersökningar angående maktfördelningen i samhället. Diskussionen om 'community power' undersökningarna utgör ett av de intressantaste avsnitten i Lewins bok. Författarens slutsats blir att normativisterna inte lyckats komma med ett positivt alternativ till funktionalisternas undersökningar och att vi tillsvidare måhända är tvungna att hålla till godo med funktionalisternas resultat. Enligt deras resultat består toppen av samhällspyramiden av sinsemellan konkurrerande eliter. Konkurrensen vid val leder till att den styrande eliten är representativ och elitens större enga-

gemang i politiska frågor leder till att den äger större förmåga att kompetent och ansvarsfullt styra systemet. Funktionalisternas undersökningar tyder nämligen enligt Lewin rätt entydigt på att ledarna är mera demokratiska än massan. Det är på den här punkten viktigt att understryka att Lewins bedömning av normativisternas invändningar mot funktionalisternas studier om maktfördelningen är beroende av hans uppfattning om vilken metodisk inriktning som är att föredra inom statsvetenskaplig forskning.

På den normativa analysnivån finner författaren att normativisterna håller fast vid den klassiska demokratiska traditionen. De eftersträvar alltså ökat deltagande. Däremot är det inte lika välbeställt med funktionalisterna vilka trots en värderelativistisk utgångspunkt hemfaller till ren värdeobjektivism då de argumenterar för att apatin har gynnsamma effekter för det politiska systemets funktionsmöjligheter. Det politiska systemet har inget objektivt syfte som kan härledas genom biologiska analogier, genom antaganden om att det politiska systemet eftersträvar något bestämt homeostatiskt tillstånd.

På basen av den kritiska genomgången av valforskarnas resultat och deras underliggande demokratidoktrin anser sig Lewin mogen att dra dels en metodologisk och dels en innehållslig slutsats. Författaren granskar innebörden av sina resultat med hänsyn till debatten mellan behaviorister och anti-behaviorister i den efterkrigstida statsvetenskapliga metoddiskussionen. Hans framställning är på den här punkten alldeles för kort, trots att temat inte utgör bokens röda tråd. Lewin skiljer mellan modell och metod. Med modell avser han de variabler som ingår i analysen medan han med metod avser det sätt på vilket man går till väga för att lösa ett uppställt problem. Lewin menar att modell och metod fritt kan kombineras och vill hålla fast vid att behavioristerna har rätt så de som ideal uppställer naturvetenskaperna. För statsvetarna gäller det följaktligen att finna regelbundenheter och bedriva forskningen på ett teoretiskt relevant sätt. Däremot vill Lewin inte hålla med behavioristerna om att statskunskapen bör undvika att syssla med värderingar. Tvärtom

pläderar Lewin för mera doktrinhistorisk forskning som vägledning för det kvantitativa empiriska arbetet.

Lewin tar upp *Marcuses* anmärkning om att all operationalisering leder till konservatism och legitimering av det bestående, men avfärdar kanske alltför snabbt den uppfattningen. Det hade säkert varit skäl att fästa mera uppmärksamhet vid dessa invändningar vilka har långtgående följder för Lewins argumentation. Det räcker inte med att som författaren menar att värderingarna främst inverkar på valet av modell och att operationaliseringskedet inte är lika öppet för värderingarnas skeva inflytande. Lewin kunde med fördel ha ägnat mera uppmärksamhet åt att kritiskt granska de undersökningsmetoder som valforskarna har använt. Kanske förhåller det sig såsom Börjeson (*Dagens Nyheter* 24.10.1970) påpekat, nämligen att om valundersökningarna hade byggts på beteendedata stället för på intervjuer (formulärdata) så hade kanske funktionalisternas uppfattning om deltagande på den deskriptiva nivån varit riktig.

Lewin är missnöjd såväl med normativisternas som med funktionalisternas demokratidoktrin och vill därför lansera en egen version, den interaktiva demokratin. Den interaktiva demokratin är en styrelseform som förverkligas i samma utsträckning som det uppstår växelverkan elit — massa i den politiska beslutsprocessen. Massans deltagande preciseras genom värden på de operationaliserade måtten på participation medan kraven på eliterna åter preciseras i enlighet med funktionalisternas uppfattning, d.v.s. eliterna bör vara kompetitiva, representativa och ansvarskännande (civility). Lewins modell är alltså öppen och normativ: interaktionen skall maximeras.

Eliter är nödvändiga för att en auktoritativ värdeallokering skall äga rum inom det politiska systemet. Genom dylika korta påståenden förkastar Lewin direkt demokrati. Massan skall stå i kontakt med eliten via 'the intervening structure', medan eliten skall besluta i parlamentet. Lewins betoning av eliterna ger intryck av att hans demokratimodell inte ligger så värst långt ifrån den av honom kritiserade indirekta demokratin i vilken massan i praktiken är avskuren från allt infly-

tande. Bland de få konkreta förslag som Lewin kommer med är förslaget att våra möjligheter att via olika media idag kommunicera med varandra bör utnyttjas för att få till stånd interaktion mellan elit och massa. Men hur går det då det ökade deltagandet leder till en reell maktförskjutning till förmån för tidigare underprivilegerade grupper? Eller med andra ord, är Lewins demokratimodell åtgärdsirrelevant? Det förefaller svårt att inse hur man utgående från modellen skall ställa sig till konkreta reformförslag till förmån för utvidgad demokrati. Är t.ex. direkt demokrati inom mindre företag uteslutet? Strängt taget faller det utanför Lewins bok att ta ställning till sådana frågor. Men frågorna är relevanta med hänsyn till de rekommendationer angående fortsatt forskning som Lewin kommer med. Han rekommenderar nämligen i positivistisk anda att vi skall sträva till enklare empiriska beskrivningar av det politiska deltagandet. Till sådana beskrivningar kommer vi t.ex. genom att använda faktoranalyser och andra multivariatmetoder. Därigenom löper forskningen risk att fortsättningsvis isolera sig i sitt elfenbenstorn. Ur Lewins normativa inställning borde väl snarare följa rekommendationer angående forskning som ger svar på frågor om hur vi kan manipulera samhället till större deltagande ävenom deltagande innebär reell maktförskjutning till förmån för de underprivilegerade.

Lewins interaktiva demokratimodell ger ett intryck av att inte ha löst motsättningen mellan elitstyre och massans kontroll, denna frågeställning som Lewin i motsats till de klassiska demokraterna uttryckligen tar upp. Lewin försöker genom definitioner lösa motsättningarna (den interaktiva demokratin är interaktiv endast i så mått att massornas deltagande innebär verkligt inflytande) med den påföljd att resonemanget blir alltför abstrakt för att konkret kunna läggas till grund för rekommendationer för att förändra samhället.

Folket och eliterna är de kritiska anmärkningarna till trots en bra bok, avgjort ett av de mera stimulerande statsvetenskapliga verk jag läst. På grund av att boken är pedagogiskt upplagd, att den sammanfattar ett vittomfattande forskningsområde och sam-

tidigt utgör en perspektivgivande kritisk genomgång av litteraturen, bör boken ha en given plats som kursbok vid universiteten.

Krister Ståhlberg